

הדף היומי בבלי: מסכת בבא בתרא דף קכ"א
הדף היומי בהלכה: סימן ר"כ מסעיף ב' עד סימן רכ"א סעיף ב'
המוסר היומי: שם עולם פרק י"ג 'ויש עוד מן הבטלים' עד 'ואף בעניננו'

לוח
לימוד
יומי

קריאת מגילת רות - פרטי המנהג וטעמיו

ענייני חג השבועות

מלוקט מתוך ביאורים ומוספים משנ"ב מהדורת דרשו

חכמינו ז"ל הנהיגו לקרוא בחג השבועות את מגילת רות, וטעם הדבר מבואר במדרש: "מה ענין רות אצל עצרת, שנקראת בזמן מתן תורה? ללמדך שלא ניתנה תורה אלא על ידי יסורין ועוני".

בחופ לארץ נהגו לקרוא ביום טוב שני. ונוהגים לקרוא לפני קריאת התורה, וביאר הגרש"ז אויערבך שמפני חביבותה נהגו כן; ואמנם קריאת התורה היא 'תדירה', ובדרך כלל התדיר קודם לשאינו תדיר, אך קריאת המגילה אינה אלא מנהג, והכלל 'תדיר קודם' אינו חל על מנהג.

הגרי"ש אלישיב נתן טעם אחר לדבר, שאם יקראוה לאחר קריאת התורה, קיים חשש שיאמרו שישנן שתי הפטרות - ההפטרה של הקריאה והמגילה - ויברכו עליה שבע ברכות כמו על ההפטרה.

מנהג זה הוקבע כחוב על הציבור, אך לא על היחיד, ומטעם זה הורה הגרי"ש אלישיב שאם היחיד לא שמע חלק מהקריאה, אינו מחויב להשלים את הקריאה במקום אחר.

[שו"ע או"ח תצ, ט, ומשנ"ב יז; ביאורים ומוספים דרשו,]

מדוע מותר להתענות 'תענית הלום' בשבת?

חכמינו ז"ל אמרו: "יפה תענית לחלום כאש לנעורת", שהיא פסולת הפשתן הנשרפת באבחה אחת; כלומר, אם חלם חלום רע שיש בו ממש לרמז על רעה העתידה לבוא, התענית מבטלת את הגזרה. ודווקא כשמתענה באותו היום שחלם, ולכן יש להתענות אפילו בערב שבת ובשבת; וזוהי התענית היחידה המותרת בשבת. ואין התענית מועילה אלא כשמתלווה אליה התשובה, כי התענית מועילה כקרבן לחטא, וכשם שהקרבן אינו מועיל בלא תשובה, כפי שנאמר: "זבח רשעים תועבה", כך גם התענית. [שו"ע רכ, ב, ומשנ"ב ו]

אילו חלומות אינם טעונים 'תענית הלום'?

תענית חלום רשות היא ולא חובה; ומעוברות ומניקות לא יתענו, רק 'יפדו' את התענית בכסף לצדקה. ומי שחלם בענן שהרהר בו ביום, או שמלא כרסו באכילה ושתייה לפני השינה, או ילד שחלם - כתבו הפוסקים שאין בחלומו ממש ואין צורך להתענות. וכן אדם הנתון בצער גדול, אין בחלומו הרע ממש, כיון שהוא נגרם מחמת הצער. והחזון איש הורה שבזמננו אין להתענות כלל על חלומות, והעיד על עצמו שכך מנהגו; והורה לומר את התפילה להטבת חלום הנאמרת בשעת ברכת כהנים. [משנ"ב רכ, ה, ו, ושעה"צ א; ביאורים ומוספים דרשו, 2-3]

האם מברכים ברכת ההודאה על ירידת הגשם הראשון בכל שנה?

כשרואה אדם את הגשם הראשון לאחר תקופת בצורת ומחסור בגשמים, צריך לברך ברכת ההודאה, וראה תקציר למחר בנוגע לתוכן הברכה ותנאיה. ויש אומרים שבמקום יבש מאד, אשר אף כשהגשם בא בזמנו הוא גורם שמחה לכולם, צריך לברך על הגשם הראשון גם כשלא היתה בצורת קודם לכן, אך ללא 'שם ומלכות'. ויש אומרים שגם בזמננו צריך לברך על הגשם הראשון; ויש שמוספק אם בזמננו, שניתן לייבא מים ממדינה אחרת, צריך לברך. [שו"ע רכא, א, משנ"ב א-ב, וביה"ל ד"ה א; ביאורים ומוספים דרשו, 1; וראה שו"ע שם, א, בנוגע לכמות הגשם]

אתמול למדנו

- 'הטבת חלום' נעשית באופן זה: החולם עומד לפני שלושה, ואומר: "חֲלָמָא טְבָא חֲזָאִי"; והם עונים: "טְבָא הוּא וְטְבָא לְהוּי, רַחֲמָנָא לְשִׁינְיָה לְטַב, שְׂבַע זְמַנֵּי לְגַזְרוּ עֲלֵה מִן שְׁמַיָא דִּי לְהוּי טְבָא וְיַהּוּי טְבָא".
- 'הטבת חלום' מצוה היא, וחל עליה הכלל: "זריזים מקדימים למצוות", ולכן ראוי לקיימה מיד כשמתאפשר. וניתן לקיימה אף בשבת.
- לדעת השולחן ערוך, לאחר כל מחלה שמחמתה הוצרך החולה לשכב במטה, מברך 'הגומל'. ולדעת הרמ"א אין לברך אלא לאחר מחלה - או טיפול רפואי - שיש בהם סכנה שמחללים עליה את השבת.

מחר נלמד

- על איזו שמועה מברכים "דַּיָּן האמת"?
- מדוע צריך לברך על הרעה בשמחה?
- מהי ברכת ההודאה שמברכים בירידת גשמים לאחר בצורת?